

ON CONDUEIX L'URSS LA BUROCRÀCIA DE STALIN?¹

Lev Trotski

30 de gener de 1935

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “¿Adonde conduce a la URSS la burocracia de Stalin?”, en, *Escritos*, Tomo VI, volumen 1, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 243-255.

En la història de la Unió Soviètica s'obre un nou capítol. Per a la majoria el tir disparat contra Kirov ha estat com un tro en un cel clar. No obstant el cel no estava aclarit. En l'economia soviètica, malgrat els seus èxits i en gran manera a causa dels seus èxits, s'han acumulat profundes contradiccions que és impossible, no diguem eliminar sinó ni tan sols mitigar amb l'únic recurs dels decrets i ordres que vénen des de dalt. Al mateix temps, s'ha aguditzat fins a l'extrem la contradicció entre els mètodes administratiu burocràtics i les necessitats del desenvolupament econòmic i cultural. L'inesperat acte terrorista, i especialment els judicis, les represàlies administratives i la nova neteja del partit que l'han seguit, han estat només la forma exterior i dramàtica que ha revestit la capgirament general que s'està produint en l'economia soviètica des de fa un any i mig. L'orientació general d'aquest capgirament és *a la dreta, més a la dreta i encara més a la dreta*.

L'aixafament del proletariat alemany, producte de la fatal política de la Internacional Comunista, que ha complementat el pèrfid rol exercit per la socialdemocràcia, ha menat a l'entrada de la Unió Soviètica en la Lliga de les Nacions. Amb el cinisme que la caracteritza, la burocràcia no ha presentat aquesta acció com un replegament forçós exigint per l'empitjorament de la situació internacional dels soviets sinó, per contra, com un èxit suprem. Els obrers i camperols soviètics han de veure en el triomf de Hitler sobre el proletariat alemany el triomf de Stalin sobre la Lliga de les Nacions. L'essència del gir es revela àmpliament en els discursos, els vots en Ginebra i els reportatges a Litvinov: si hi ha hagut quelcom sobre què ha triomfat la diplomàcia soviètica ha estat tal vegada sobre els últims vestigis de consideració a l'opinió pública del proletariat. En política internacional s'ha fet a una banda tot criteri classista i d'alliberament nacional. L'únic principi guia és... la preservació del *statu quo*!

D'acord amb açò, la Internacional Comunista (per descomptat sense discussió i sense el promès congrés doncs que, al capdavall, ¿de què serveixen els congressos quan es tracta d'assumptes seriosos?) ha executat el més absolut viratge de la seua història. De la teoria i la pràctica del “tercer període” i del

“socialfeixisme” ha saltat a les coalicions permanents no sols amb la socialdemocràcia sinó també amb els radical-socialistes, el pilar fonamental del govern francès. Avui es decreta que el programa de la lluita pel poder és una provocació contrarevolucionària. La política de l’“aliança” servil amb el Kumintang (1925-1927) es transfereix a sòl europeu. L’objectiu és el mateix, preservar el *statu quo* a Europa!

En allò que fa a l’economia soviètica, les tendències del capgirament no són menys profundes. El començament ja planificat revela les forces latents en aqueix capgirament. Però al mateix temps indica els límits dins dels quals pot portar-se a terme. En general un pla econòmic *a priori*, i molt més en un país endarrerit amb una població de cent setanta milions d’habitants i una profunda contradicció entre la ciutat i el camp, no és un decret militar sinó una hipòtesi de treball que ha de ser curosament controlada i reformada en el procés de la seua aplicació. Per a regular el pla cal recolzar-se en dues palanques, la financera i la política: un sistema monetari estable i una reacció activa de part dels grups interessats de la població enfront de les incompatibilitats i llacunes del pla. Però s’ha ofegat la iniciativa política de la població. I en l’última convenció partidària Stalin ha proclamat que la necessitat d’una moneda estable era una “superstició burgesa”. Aquest felix aforisme ha hagut de ser revisat junt amb un altre no menys famós, el que feixisme i socialdemocràcia són “bessons”.

Quant de temps fa que aquest mateix Stalin prometé manar “al diable” la NEP, és a dir el mercat? ¿Quant de temps fa que tota la premsa anuncià que la compra i la venda serien suplantades per “la distribució socialista directa”? Hom proclamà la targeta de consum com el símbol extern d’aquesta “distribució”. Segons aquesta teoria a finals del Segon Pla Quinquennal la mateixa moneda soviètica s’haurà transformat en un simple bitllet de consum, com l’entrada al teatre o el bitllet del transport públic. ¿Que potser tenen cabuda els diners en una societat socialista on no hi ha classes ni contradiccions socials i els productes es distribueixen d’acord amb un pla determinat?

Però totes aquestes promeses empal·lidiren a mesura que el Segon Pla Quinquennal arribava a la seua conclusió. Avui la burocràcia es veu obligada a demanar-li humilment al diable que li torne el mercat, la salvaguarda del qual li havia lliurat. És cert que segons la propaganda només es comerciarà a través de l’aparell estatal. El futur demostrarà fins a quin punt és possible adherir-se a aquest sistema. Si la granja col·lectiva es dedica al comerç, el camperol de la granja col·lectiva també ho farà. No és fàcil fixar els límits més enllà dels quals el camperol de la granja col·lectiva es transforma en un comerciant. El mercat té lleis pròpies.

Gradualment s’està eliminant el sistema de les targetes de consum, començant amb les del pa. Cada vegada més el càlcul monetari regularà les relacions entre

la ciutat i el camp. Per a això cal un *txervonetz* (moneda d'or) estable. S'estan fent esforços colossals i infructuosos en la producció d'or.

La traducció de les relacions econòmiques al llenguatge dels diners és absolutament necessària en l'actual etapa inicial del desenvolupament socialista per tal d'obtenir la base sobre la qual calcular la utilitat social real i l'efectivitat econòmica de la força de treball invertida pels obrers i els camperols; només d'aquesta manera és possible racionalitzar l'economia regulant els plans.

Durant els darrers anys proclamarem dotzenes de vegades la necessitat d'una unitat monetària estable, el poder adquisitiu de la qual no havia de dependre dels plans sinó ajudar a controlar-los. Els teòrics soviètics no veieren en aquesta proposta més que la nostra ansietat per "restaurar el capitalisme". Ara es veuen obligats a reeducar-se ràpidament. L'abecé del marxisme és superior a ells.

La transició al sistema del càlcul monetari implica, inevitablement i fonamental, la traducció de totes les contradiccions ocultes de l'economia, al cascavellejant llenguatge de l'or. Algú, no obstant, haurà de pagar pels errors de càlcul i les desproporcions que s'han acumulat. Serà la burocràcia? No serà per cert la burocràcia, ja que ella continuarà portant els comptes i guardant el tresor. Els camperols? Però la reforma en gran manera es porta a terme per pressió dels camperols, i almenys en el període immediat els que més guanys n'obtindran seran els sectors més alts de l'aldea. Hauran de pagar els obrers; els errors de la burocràcia es corregiran a costa de les necessitats vitals d'aquells. La desaparició de les targetes de consum colpeja directament i immediata els obrers, especialment els sectors pitjor pagats, és a dir la gran majoria.

L'objectiu fonamental del retorn al mercat i al sistema monetari estable (açò últim no és més que un projecte) consisteix en interessar directament els camperols de les granges col·lectives en els resultats del seu treball i eliminar així les conseqüències negatives de la col·lectivització forçada. Aquest retrocés està incondicionalment determinat pels errors de la política anterior. No obstant no hem de tancar els ulls al fet que la recomposició de les relacions de mercat implica inevitablement l'enfortiment de les tendències individualistes i centrifugues de l'economia rural i l'increment de la diferenciació entre les granges col·lectives i dins de les mateixes.

Segons l'informe de Stalin, en l'aldea s'han implantat les seccions polítiques com a aparells militaritzats suprapartidaris i suprasoviètics que hauran de controlar implacablement les granges col·lectives. La premsa partidària celebrà les seccions polítiques considerant-les el producte més madur de la "genialitat del Líder". Avui, després d'un any, les seccions polítiques han estat sigil·ladament liquidades, quasi sense funerals; la burocràcia es replega davant del *mugic* (camperol); s'està suplantant la pressió administrativa per una

smitxka (aliança) amb el *txervonetz* com a intermediari; a causa de tot açò l'anivellament forçat ha de donar pas a la diferenciació.

Així, quan ja conclou el Segon Pla quinquennal no ens trobem amb la liquidació “dels últims romanents” de la societat de classes, com ho havien promès els ignorants buròcrates pagats de si mateixos, sinó amb nous processos d'estratificació de classes. Al període èpic de l'*administrativa* “liquidació del *kulak* com a classe” el segueix l'ingrés al cinturó de ferro de les concessions *econòmiques* a les tendències del “camperol ric de la granja col·lectiva”. En l'apogeu de la col·lectivització, els bolxevics leninistes prediren la inevitabilitat del retrocés. Zinoviev fou sentenciat a deu anys de presó per haver gosat expressar dubtes sobre la possibilitat que es realitzés la col·lectivització cent per cent (hom no l'acusà de cap altra cosa!) Però, què ha demostrat l'experiència? Ha començat el retrocés. Encara no podem saber on acabarà. Una vegada més la burocràcia stalinista ha demostrat que és incapaç de preveure més enllà del dia de demà. El seu empirisme de curt abast, producte de l'aixafament de tota crítica i tot pensament lliure, li juga bromes pesades a ella mateixa i, el que és molt pitjor, se les juga també al país de la construcció socialista.

La Neo-NEP, que no estava prevista en cap dels plans, ha produït conseqüències polítiques molt serioses inclús abans que es manifestés cap resultat econòmic. El gir *a la dreta* de la política exterior i interior no podia deixar d'*alarmar* els elements proletaris amb més consciència de classe. A l'alarma s'ha agregat el descontentament a causa de la considerable alça del cost de la vida. Els camperols segueixen amb l'ànim inestable i tens. Afija's a açò l'humor ombrívol de la joventut, sobretot de la més propera a la burocràcia, que observa la seua arbitrarietat, els seus privilegis i els seus abusos. En aquesta carregada atmosfera explotà el tir de Nikolaev.

La premsa stalinista s'esforça per mostrar l'acte terrorista de 1934 com a una conseqüència de la plataforma de l'Oposició de 1926. “Tota oposició (se'ns diu) porta inevitablement a la contrarevolució.” Si es busca ací una idea política, resultarà aproximadament la següent: encara que la plataforma en si exclou la idea del terror individual, estimula no obstant la crítica i la insatisfacció; i com la insatisfacció no troba sortida normal a través dels canals partidaris, soviètics o sindicals, al final porta, inevitablement, als més desequilibrats, a actes terroristes. Hi ha part de veritat en aquest supòsit, encara que cal saber com trobar-la. Com és sabut, la crítica i la insatisfacció no sempre porten a atemptats i assassinats terroristes; aquests es donen únicament en circumstàncies excepcionals, quan les contradiccions s'aguditzen al màxim, l'atmosfera està sobrecarregada, la insatisfacció s'estén i la burocràcia sufoca els elements avançats del país. Amb el seu aforisme “tota oposició porta inevitablement a la contrarevolució” la premsa stalinista fa la més implacable i ombrívola crítica possible al règim stalinista. I aquesta vegada diu la veritat.

La rèplica de la burocràcia al tir de Nikolaev fou un furiós atac contra l'ala esquerra del partit i la classe obrera. Quasi sembla que Stalin no esperava més que un pretext per a envestir contra Zinoviev, Kamenev i els seus amics. Igual que en 1914-1929, els periòdics porten avant una campanya contra el "trotskisme" absolutament inconcebible. N'hi ha prou amb dir que *Pravda* presenta Trotski com el creador de "nius contrarevolucionaris" en l'Exèrcit Roig durant la Guerra Civil; i per descomptat les heroiques gestes de Stalin salvaren la revolució d'aquests "nius". En les escoles, en les universitats, en els periòdics, en els comissariats, es descobreixen cada vegada més nous "trotskistes", en molts casos reincidents. Els arrestos i exilis novament han assumit caràcter massiu. Una altra vegada s'ha expulsat del partit, tantes vegades purgat, al voltant de tres-centes mil persones, del quinze al vint per cent del total. ¿Significa açò que els bolxevics leninistes han assolit èxits molt notables en el darrer període? Tal conclusió seria massa prematura. Indubtablement ha augmentat el descontentament entre els obrers i també la simpatia vers l'Oposició d'Esquerra. Però la suspicàcia i el temor a la burocràcia són encara més forts. La burocràcia ja és incapaç d'assimilar inclús als capituladors sincers. El seu pronunciat gir a la dreta exigeix una amputació massiva de l'esquerra. El tir de Nikolaev serví per a justificar la cirurgia política de Stalin.

El terror individual és essencialment aventurer; no es poden preveure les seues conseqüències polítiques, que quasi mai serveixen als seus objectius. Què volia Nikolaev? No ho sabem. Probablement volia protestar contra el règim partidari, la impossibilitat de controlar la burocràcia o el gir a la dreta. Però, quins foren els resultats? Que la burocràcia aixafés les esquerres i a les semiesquerres, que s'intensificaren la pressió i la impossibilitat de control i es desencadenés un terror preventiu contra tot el que pogués estar descontent del gir a la dreta. De totes maneres, el fet que el tir de Nikolaev haja provocat conseqüències tan desproporcionades constitueix un testimoni indubtable de què aquestes "conseqüències" ja estaven latents en la situació política i només esperaven un motiu per a sortir a la llum.

Com a la burocràcia li està arribant el moment de fer un balanç dels dos plans quinquennals, s'afanya en assegurar-se per endavant. Està disposada a fer-li concessions econòmiques als camperols, és a dir als seus interessos i tendències petitburgeses. Però no vol fer cap concessió als interessos polítics de l'avantguarda proletària. Al contrari, comença el seu nou gir cap "al camperol ric de les granges col·lectives" amb una salvatge incursió policíaca contra tot element viu i pensant de la classe obrera i la joventut estudiantil.

Hom ja pot preveure que després de l'atac a les esquerres vindrà, tard o d'hora, un atac contra les dretes. El centrisme burocràtic, que s'ha transformat en la forma *soviètica de bonapartisme*, no seria el que és si pogués mantenir el seu

equilibri d'una altra manera que no a través d'atacs continus "als dos fronts", és a dir, en última instància contra les tendències de l'internacionalisme proletari i les de la restauració capitalista. L'objectiu bàsic de la burocràcia és... mantenir-se. Que es classifiqui els enemics i adversaris de la camarilla governant, i sovint els amics que no són del tot de confiança, d'"agències de la intervenció" d'esquerra o de dreta, sovint únicament depèn de les conveniències tècniques de tal o qual amalgama. L'expulsió de Smirnov del partit, l'excomissari del poble d'agricultura, és una subtil advertència a les dretes: "No es delecten. Recorden que hi ha un matí!" Però de qualsevol manera avui els cops estan totalment dirigits contra l'esquerra.

El retrocés diplomàtic davant de la burgesia mundial i el reformisme; el retrocés econòmic davant de les tendències petitburgeses de dins del país; l'ofensiva política contra l'avantguarda del proletariat: aquesta és la fórmula tripartida del capítol que s'obre en el desenvolupament del bonapartisme stalinista. Com es tancarà aquest capítol? Amb tota seguretat, no amb una societat sense classes en què la burocràcia es diluirà pacíficament. Al contrari, l'estat obrer s'endinsa novament en un període d'oberta crisi política. Allò que confereix a aquesta crisi una profunditat sense precedents no són les contradiccions del sistema econòmic tradicional, per profundes que puguin ser, sinó la situació singular de la burocràcia, que ja no sols es nega a fer concessions polítiques a l'avantguarda dels treballadors sinó que ni tan sols pot fer-les. Convertida en captiva del sistema que ella mateixa ha erigit, la camarilla stalinista és ara la font principal de convulsions polítiques en el país.

¿Quin abast tindrà el gir a la dreta en l'econòmic, en el polític i en allò tocant la Internacional Comunista? ¿Què noves conseqüències socials li portarà a l'URSS? Només es podrà respondre aquestes preguntes si es s'analitzen curosament totes les etapes del procés que es desenvoluparà en els pròxims anys. De qualsevol manera, res pot salvar la Comintern. Caient cada vegada més baix, la seua burocràcia totalment desmoralitzada literalment traeix els interessos vitals del proletariat mundial per a tornar els favors que li presta la camarilla stalinista. Però l'estat creat per la Revolució d'Octubre és fort. Els anys d'industrialització i col·lectivització forçades a colp de fuet, sumits en les tenebres, han produït enormes dificultats i també grans èxits. L'actual retirada forçosa provoca, com sempre, noves dificultats econòmiques i polítiques. No obstant, es pot afirmar ja amb absoluta certesa que la crisi política engendrada per l'absolutisme burocràtic representa per a la Unió Soviètica un perill incommensurablement major i més immediat que totes les desproporcions i contradiccions de l'economia transicional.

La burocràcia no té el menor desig de reformar-se ni pot fer-ho. Només l'avantguarda del proletariat podria tornar-li la salut a l'estat soviètic netejant implacablement l'aparell burocràtic, en primer lloc els seus estrats superiors.

Però per a fer-ho ha de plantar-se molt ferm sobre els seus peus, estrènyer els rengles i restablir, o millor dit, crear novament el partit revolucionari, els soviets i els sindicats. Té força suficient per a enfrontar aqueixa tasca?

La classe obrera s'ha incrementat numèricament a l'URSS d'una forma enorme. El seu rol productiu ha augmentat encara més. Avui el pes social del proletariat soviètic és tremend. La seua debilitat política està condicionada per la diversificació de la seua composició social, la carència d'experiència revolucionària de la nova generació, la descomposició del partit i les interminables i pesades derrotes del proletariat mundial.

En aquest moment l'últim factor és el decisiu. La manca de perspectives internacionals constreny els obrers russos a tancar-se dins de la closca nacional i tolerar la teoria del "socialisme en un sol país", amb la deïficació de la burocràcia nacional que n'implica. Per tal de restaurar la confiança en les seues pròpies forces els obrers soviètics han de tornar a tenir fe en les forces del proletariat mundial.

Per descomptat, la lluita interna en l'URSS i els viratges del *Kremlin* poden accelerar o retardar el desenllaç. Però la *clau fonamental de la situació interna de la Unió Soviètica es troba avui fora de les seues fronteres*. Si el proletariat occidental lliura el continent europeu al feixisme, l'aïllat i profundament degenerat estat obrer no durarà molt de temps, encara que no és inevitable que caiga davant de la intervenció militar; per contra, sota condicions distintes la intervenció soviètica pot portar a l'enderrocament del feixisme. Però en aquest moment els triomfs de la contrarevolució mundial han posat al roig viu les contradiccions internes de l'URSS. La posterior difusió del feixisme, en debilitar encara més la capacitat de resistència del proletariat soviètic, faria impossible el reemplaçament del degenerat sistema bonapartista per un sistema soviètic reconstituït. Seria inevitable una catàstrofe política, a la que seguiria la restauració de la propietat privada dels mitjans de producció.

A la llum de la present situació mundial, la teoria del "socialisme en un sol país", l'evangeli de la burocràcia, se'ns presenta amb tota la seua limitació nacionalista i la seua jactanciosa falsedat. Per descomptat, no ens referim a la possibilitat purament abstracta de construir una societat socialista en tal o qual àrea geogràfica; aqueix és un tema escolàstic. Tenim al cap una qüestió força més immediata i concreta, viva i històrica, res metafísica: ¿pot un estat soviètic aïllat mantenir-se durant un lapse de temps indefinit dins d'un contorn imperialista i del cercle cada vegada més constrictiu de les contrarevolucions feixistes? La resposta del marxisme és "no". La resposta de les condicions internes de l'URSS és "no". La pressió imperialista de l'exterior, la inversió de forces i recursos en la defensa, la impossibilitat d'establir relacions econòmiques correctes: en si mateixos tots aquests obstacles són suficientment

profunds i greus. Però molt, molt més important és el fet que les derrotes de la revolució mundial desintegren el suport viu del sistema soviètic, al proletariat, obligant-lo a acotar el cap obedientment sota el jou de la burocràcia nacional, que al seu torn està corroïda per tots els vicis del bonapartisme. Fora de la revolució mundial no hi ha salvació possible!

“Pessimisme!”, diran els lloros ben entrenats de l’anomenada Comintern. I els mercenaris xerrameques que fa molt digueren adéu a la revolució i al marxisme udolaran “defensa del capitalisme!” Per la nostra part, no veiem realment amb cap “optimisme” el sistema amb què el stalinisme dirigeix l’estat obrer, o millor dit suprimeix l’estat obrer. Igualment inevitable és el col·lapse d’aquest sistema sota totes les possibles variacions del desenvolupament històric. No obstant, l’única cosa que podrà evitar que la burocràcia soviètica arrosseque amb si a l’abisme a l’estat obrer serà que el proletariat europeu i mundial passe a l’ofensiva i triomfe. La primera condició per a l’èxit és que l’avantguarda mundial s’allibere de les mortals, paralizadores urpes del stalinisme. Aquest objectiu es realitzarà malgrat tots els obstacles que interposa el poderós aparell de mentides i calúmnies. Pels interessos del proletariat mundial i la Unió Soviètica, avant!

¹ “On condueix l’URSS la burocràcia de Stalin?”, *The New International*, març de 1935.